

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.12.20

Dagbok

(_sjanger, _sakprosa) Tekst skrevet av en privatperson med tanker, refleksjoner og annet fra et individuelt livsløp. Daterte opptegnelser om eget liv, vanligvis ikke ment for publisering. Omfatter i prinsippet alle “dagboklignende opptegnelser” (Hocke 1978 s. 16). Det er private, subjektive tekster om erfaringer, opplevelser, følelser osv. fra en tidsperiode (fra noen dager til et langt liv), eventuelt om en ferie, et sykehusopphold, en sorgperiode eller lignende.

En person skriver vanligvis for seg selv og for sin egen del, og teksten kan være en subjektiv fortelling eller notater/betraktninger om eget liv. Skrives ofte dag for dag, og er i prinsippet uavsluttet så lenge den som skriver er i live. I ettertid kan en person “undersøke” i sin egen dagbok hva slags person hun var tidligere, hva hun opplevde, hvordan hun tenkte, følte og vurderte. En dagbok egner seg til å forstå og analysere en persons utvikling. Nye dagbokopptegnelser kan være kommentarer til tidligere innførsler i dagboka (i en “samtale” mellom dagboka og skriveren).

Boka er et sted for selvanalyse, selvkritikk, bekjennelser og selvrettferdiggjøring, og dermed “livshjelp for det egne jeg’et” (Arnold og Sinemus 1983 s. 327). Det er vanlig å holde innholdet i sin egen dagbok hemmelig for de fleste eller alle andre. Noen skrivebøker som er ment å brukes som dagbok (særlig for barn og ungdom), er utstyrt med en liten lås slik at innholdet som skrives inn lettere kan holdes hemmelig.

Dagboka “utgjør ei spesiell form for sakprosa ved at den ofte er ein tekst utan annan mottakar enn forfattaren sjølv. Dagbokforfattaren rettferdiggjør sitt liv og sin eksistens; han hevdar sitt eg. Å skrive dagbok er å lese seg sjølv.” (Grepstad 1997 s. 514) Noen dagbøker er ingen rettferdiggjøring, men snarere en oppøving i å skrive (subjektivt). Språket i en dagbok kan ha preg av betroelser og bekjennelser: Man betror seg til dagboka som om den var et annet menneske. Den skotske advokaten og forfatteren James Boswell skrev Europas første “bekjennelsesdagbok”, en renskriving av et stort antall notiser på lapper, som ble til boka *Boswell’s London Journal*, og omhandler noen år på 1760-tallet (publisert posthumt i 1950) (Hocke 1978 s. 17).

Skriveren av en dagbok “may interest us with an account of a meal or his changing moods throughout a day. The smallest incident, some childish illness, may acquire

autobiographical significance in that it reveals or foretells some marked feature of the character” (Pascal 1985 s. 62).

“Even in a personal diary addressed to myself I must fictionalize the addressee. Indeed, the diary demands, in a way, the maximum fictionalizing of the utterer and the addressee. Writing is always a kind of imitation talking, and in a diary I therefore am pretending that I am talking to myself. But I never really talk this way to myself. Nor could I without writing or indeed without print. The personal diary is a very late literary form, in effect unknown until the seventeenth century (Boerner 1969). The kind of verbalized solipsistic reveries it implies are a product of consciousness as shaped by print culture. And for which self am I writing? Myself today? As I think I will be ten years from now? As I hope I will be? For myself as I imagine myself or hope others may imagine me? Questions such as this can and do fill diary writers with anxieties and often enough lead to discontinuation of diaries. The diarist can no longer live with his or her fiction.” (Ong 2000 s. 102)

“Dagboken finnes vanligvis kun som en original. Den som skrev dagboken kan imidlertid ha vært seg bevisst at den kunne komme til å bli lest, og skrevet tekstene med dette i bakhodet. Francis Bull (1952, i Grepstad 1997:264) beskriver tre hovedtyper; ungdomsdagbøker, høvesdagbøker og “dels virkelige og dels fiktive” dagbøker. Høvesdagbøkene blir til ved spesielle anledninger eller situasjoner. Grepstad sier følgende om subjektivitet i offentlige dokumenter: “Når mer personlige eller subjektive dagbokinnførslar kjem inn i visitasbøker, rekneskapsbøker og andre offentlege protokoller, nærmar dei seg annalen eller krøniken”. Grepstad viser til at det allerede i *Bergens Kapitelsbog* i 1550-årene finnes slike innslag, ført i pennen av Absalon Pederssøn Beyer. Dette sees også tidlig i turistforeningens hytteprotokoller, hvis opprinnelige funksjon var regnskapsføring og logg av blant annet overnattinger og uttak av proviant. Selv om langt de fleste ikke skriver annet enn det de skal skrive, kan en se en tendens, særlig fra 1930-årene, til at mange benytter ledige linjer til å fortelle om andre tema: “Overmåte gilde vertsfolk.” (Nb1/1931).” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13)

“Der brevet er *mottaksorientert*, er dagboken *avsenderorientert*. De såkalte virkelige dagbøkene fra et langt liv, er skrevet til en taus mottaker. Disse er ifølge Grepstad (1997:264) ofte *mer litterariserte* enn høvesdagbøkene. Fra 1700-tallet fungerte dagboken mer som en åpen slektsbok, gjerne med flere familiegenerasjoners nedtegnelser. I form var dagboken gjerne som bondeannal, krønike, almanakk, slektsbok eller reisedagbok. I det 19. århundret ble dagboken mer og mer en privat, eller hemmelig, sjanger. Grepstad (1997:266) mener at den moderne dagboken er en konsekvens av romantikken, og at dagbokforfatteren ikke “finder på noe”, men oppdager noe og registrerer dette. Dagboken ordnes kronologisk og holder på den måten orden på forfatterens liv og refleksjoner om virkeligheten. Grepstad (ibid.) mener at krøniken er forgjengeren til dagboken, da begge sjangre er sterkt redigerte, lagt opp tidsmessig kronologisk, og med en åpen avslutning.

Hyttebøkene har mange likhetstrekk med dagboken, og kanskje spesielt med det vi i moderne tid kaller skoledagboken.” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13)

“Et eksempel på en særlig variant av dagboken, er skoledagboken. Gry Heggli gjør i sin doktorgradsavhandling *Skoledagboken. En folkløstisk studie av unge jenters skrivehandlinger* (2002) rede for hvordan skoledagboken er et blandingsmanuskript, slik som også minne-/poesiboken, almanakken og scrapboken er (Heggli 2002:17). Skoledagboken ble første gang lansert i Norge i 1984. Minnebokens historie starter ifølge Heggli med renessansens vennskapsbøker; *album amicorum*. Den tyske betegnelsen er *Stammbücher* (ibid.). En Stammbuch, eller slektsbok, ble opprinnelig benyttet av føydale adelsmenn for å samle autografer under besøk hos blant annet betydningsfulle familier. I løpet av 1600- og 1700-tallet utviklet stamboken seg til å bli studenters vennebøker. Heggli beskriver hvordan minnebøkene ble til poesialbum, gjerne store og tunge, og etter hvert ble poesialbumene vanlig blant alle sosiale grupper. Heggli peker på en innholdsmessig utvikling i de forskjellige periodene; fra å være autografer, korte sitater om vennskap og moraliserende livsfilosofi til et mer frodig uttrykk med rom for blant annet muntlig tradisjon og gratulasjonsvers. Strukturen i en skoledagbok har mye til felles med almanakken, som har en offisiell historie i Norge på ca. 350 år (Heggli 2002:18).” (Reidun Irene Bjordal i <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5924/91526767.pdf>; lesedato 01.08.13)

“Det finnes enkle notis-dagbøker, som fastholder hukommelsesverdien i stikkord. De utgjør en mer eller mindre systematisk dagbokføring om utgifter, sykdommer, besøk, samtaler, forpliktelser, planer, værbeskrivelser, naturkatastrofer, underlige hendelser, legemidler som virker og fristende matoppskrifter. De tjener først og fremst hukommelsen, organiseringen av ytre livsomstendigheter. [...] Allerede tidlig [i historien] utvidet mange dagbøker seg til samlinger av utkast til brev og dikteriske verk, til kommentarer om lektyre og samtaler, om religiøse og politiske hendelser; kritiske betraktninger om herskere og kriger, folkedomstoler og opptøyer kommer i tillegg. Kritik av den ytre verden kommer i økende grad sammen med iakttagelser av det egne jeg’et.” (Hocke 1978 s. 17)

“I siviliserte samfunn var det lenge bred enighet om at våre innerste, mest umiddelbare og ufiltrerte tanker ikke passet seg, hverken i privatlivet eller for offentligheten. Vi skal ikke så mye mer enn en generasjon tilbake før de fleste parforholds levedyktighet var basert på en forventning om at minst én av partene aldri meddelte noe om følelsene sine. [...] Hvordan kunne tankerekker om barnevogntrilling eller søvnrutiner ansees som så betydningsfulle at de burde meddeles? Minst like mye handlet om samfunnets og våre iboende overjegg befalinger. Det sømmet seg rett og slett ikke.” (Ulrik Eriksen i *Morgenbladet* 19.–25. september 2014 s. 31)

Dagbøker har ofte en aura av usminket sannhet, troverdighet, subjektivt nærvær, intimitet og opprinnelighet ved seg. Den italienske maleren Jacopo da Pontormo førte i årene 1554-57 en dagbok med notater som vitner om hans maniske og melankolske personlighet. Nederlandske Anne Franks verdensberømte dagbok er et annet eksempel på en intim tekst. Anne Frank kalte sin dagbok for “Kitty”, som om dagboka var en venninne hun betrodde seg til. Innførslene i dagboka begynner med datering og “Kjære Kitty”, og avsluttes med “Din Anne” (altså med kjente brevformuleringer i personlige, private brev). Onsdag 8. juli 1942 skriver hun i/til dagboka: “Ja, jeg lever ennå. Men spør meg ikke hvordan. Du begriper vel ikke et mukk av dette, så jeg skal prøve å fortelle deg alt sammen. Først det som hendte søndag.” (Frank 1956 s. 19; men ut i teksten for denne datoen skriver hun om “dagboken“, ikke “deg Kitty“). Den franske presten og psykologen Paul Jurys *En prests dagbok* (utgitt posthumt i 1956) består av en frafallen kristens forklaringer spredt i dagboknotater. Boka avslører mye om problemene med å være katolsk prest, slik Jury ser det. Den tyske litteraturforskeren Gustav René Hocke bruker metaforen “hjertet under mikroskopet” om romantikernes dagbøker tidlig på 1800-tallet (Hocke 1978 s. 82).

Puteboka av Sei Shonagon ble “skrevet av ei japansk adelsdame på 1000-tallet. Den er en av flere bøker som ble skrevet av kvinner ved hoffet, og er en fantastisk liste over ting hun liker og ikke liker, observasjoner, dagboksnotater, masse sladder og intriger.” (oversetter Ika Kaminka i *Dagbladet* 29. november 2010 s. 6)

“Krigshverdagen til sjøs tidlig på 1700-tallet, ført i pennen av en norsk matros, finnes bare overlevert i én beretning: Nils Trosners dagbok. [...] Nils Trosner var vitne til det store slaget i Køge bukt 4. oktober 1710, der svenske skip senket Dannebrog, et av de største skipene på dansk-norsk side. Riksarkivet, Manuskript-samlingen, qv. nr. 48. Nils Trosner, eller Nils Danielsen Trosnavåg som han egentlig het, ble født i Bokn nord for Stavanger i 1685. Han tjenestegjorde som matros på flere skip i den dansk-norske fellesflåten under den store nordiske krig. Her førte han dagbok i årene 1710-1714. Dagboken fyller to bind og er på vel 800 sider. Da han ble dimittert, tok han dagboken med seg hjem. Siden gikk boken fra hånd til hånd inntil den kom til Riksarkivet i 1883. I dagboken forteller Nils Trosner om hvordan en vanlig sjømann opplevde krigen. Til matros å være var han svært dyktig til å skrive, og han var også en god tegner. Det han noterte ned fra dag til dag, illustrerte han i marginen på hver eneste side med små tegninger, til dels fargelagte. Det er en nesten ufattelig prestasjon når vi tar i betraktning de trange og vanskelig forholdene til sjøs. Dagboknotatene og tegningene gir innblikk i mange sider av livet om bord: om arbeidsoppgaver, avstraffelser for forsømmelse i tjenesten, sykdom og død, værforhold, sjøslag og forholdet til overordnede. Det som ble fortalt mann og mann imellom om krigens gang og storpolitikken, skrev Nils også ned, i likhet med historier om overnaturlige hendelser. Dagboken er av nasjonal betydning fordi den forteller historien ikke bare til Nils Trosner, men til mange tusen unge norske menn som gjorde tjeneste i den felles dansk-norske flåten. Det er ikke bevart andre dagbøker eller lignende beretninger fra norske

sjøfolk i denne perioden. Den store nordiske krig varte fra 1700 til 1721. Nils Trosner deltok i sjøkrigen om bord på flere skip i årene 1710-1714. Disse skipene – og andre skip – tegner og forteller han om i sin beretning, både i forbindelse med sjøslag og landligge. Vi får vite mye om både vanlige sjøfolks liv og de overordnedes liv, sett gjennom Nils sine øyne. Han forteller også om livet på land og gir for eksempel sterke skildringer av pesten som herjet i København i 1711 og 1712. Om Tordenskiold ble det ham fortalt at kongen belønnet sjøhelten med 100 dukater da han lå med skipet Løvendals Gallei ved flåtebasen på Holmen i København.” (<http://www.arkivverket.no/arkivverket/Arkivverket/Riksarkivet/Norges-dokumentarv-Riksarkivet/Nils-Trosners-dagbok-1710-1714>; lesedato 23.01.17)

“ “At present I am somewhat slow to rise, since early on it is rather cold. Yet we have a perfectly green May. If I weren’t deaf, I’d rise early to hear the nightingale.” These words are those of Otto van Eck, a ten-year-old boy from the Dutch urban gentry, and the green month of May he rejoices in, is that of 1791. His diary runs until November 17th, 1797. By then the weather has worsened considerably. The bulky document of 1560 pages ends thus: “Yesterday bad weather and snow. Today better with frost, wind east.” This is the most comprehensive diary by a child hitherto found in Europe. Its often exhaustive descriptions of everyday life render it a source of information for a variety of historians. Detailed recordings of the boy’s arguments with his sisters are interspersed with religious contemplations. We read about rides on horseback or in the goat-cart, but also get lengthy reports on the progress of Otto’s illness, when he has to rub himself with pitch and bathe in fresh supplies of seawater brought in by the fishmonger every day.” (Arianne Baggerman i Towheed, Crone og Halsey 2011 s. 347)

“As it turned out we are not the only ones to read Otto’s daily outpourings. Otto’s parents, too, thought this diary would gain them a clear insight into the mental and emotional development of the child. This “wish for knowledge” presumably resulted from their own reading: the educational treatises of the Enlightenment. Like their foreign colleagues, Dutch educators assumed that a child was born as a tabula rasa. Children were thought to be controlled by positive impulses which were generated by sensory perceptions. However, these positive impulses could be reversed. Therefore parents were advised to watch keenly over their children’s passions to intervene whenever the wrong impulses threatened to prevail. This might very well be the reason why Otto’s parents encouraged their child to keep a diary and supervised its contents. That they did so becomes apparent after a few pages. Otto’s firm resolve henceforth to finish his homework on time, leads to the following comment, written in a different hand: “Now keep this in mind, and act accordingly, for it is better not to make promises than not to keep them. Promise less often; rather do.” Another of Otto’s notes makes clear that he has more readers than just his parents: on July 13th, 1793, Otto describes his unwillingness to let the family’s acquaintances read his diary, allegedly having “feared to do so out of false shame ... of which Father disapproved, saying that by acting thus I gave people a

much worse image of myself than a straightforward confession of a few lapses ever could have done.” ” (Towheed, Crone og Halsey 2011 s. 348)

“In other words, Otto’s diary was a medium under control. Nor was it the boy himself who took the initiative to keep a diary. He was prompted to do so in gentle and sometimes less than gentle ways. Especially when he grows older Otto begins to resist this duty and sometimes manages to neglect his diary for days on end. To the great exasperation of his readership: “The reason why I haven’t kept journal for such a long time is that I purposely desisted from doing it, hoping it would be entirely forgotten and I could wholly leave it off.” Otto wasn’t free to choose his subject either. His readers were mainly interested in his innermost feelings. Not in the daily course of events. This is made clear by the following quotation: “This morning, when Mother saw my journals of last week, she said that my way of keeping them was not to her liking, and that instead of filling them with my lessons and games, these being almost the same every day, I should rather refer to my rational behavior and the passions that guide me and the lapses of which I make myself guilty. This, I must confess, is useful as well.” ” (Towheed, Crone og Halsey 2011 s. 348)

Å lese andres dagbøker kan appellere til kikkeren i oss, spesielt hvis lesingen skjer ulovlig (en funnet eller stjålet dagbok). Mange dagbøker som utgis vekker interesse fordi de gir oss “personen bak fasaden” eller hva som skulde seg under overflaten i en bedrift, regjering eller noe annet. Alastair Campbell, en sentral politisk talsmann for Tony Blair da denne var britisk statsminister, ga ut sine dagbøker som bok med tittelen *The Blair Years* (2007). Cambells tekst avslører mye om hvordan Blair-regjeringen var i konflikt med både fagbevegelsen og media, konflikter beskrevet på en direkte, usminket måte. Regjeringens og Cambells manipuleringer virker desto sterkere på leseren i en dagbok, fordi “den fortrolige og brutalt direkte dagbokformen i dette tilfellet ikke er fikst litterært grep funnet på i ettertid, men bygger på direkte utdrag fra daglige notater han [Campbell] gjorde da det skjedde.” (*Dagbladet* 2. desember 2007 s. 2)

Herbjørg Wassmo fortalte i et intervju i forbindelse med utgivelsen av slektsromanen *Hundre år* (2009) at hun som barn “skjulte dagbøkene sine mellom steiner under uthuset hjemme. - Dagboken lå der som et anker til virkeligheten. Da jeg hadde skrevet det [om farens overgrep], kunne jeg gjemme det bort og bli kvitt det. Grunnstein av sannhet. Jeg drømte om at noen skulle finne det, samtidig som jeg skjønnte at det ville bli den store katastrofen som jeg ikke ville overleve.” (*Morgenbladet* 25. september–1. oktober 2009 s. 44)

Den sveitsiske forfatteren Max Frisch publiserte i 1950 sin dagbok for årene 1946-49, som inneholder tanker, inntrykk og opplevelser og dikteriske fragmenter (Rosebrock 1974 s. 6). Slike dagbøker kan være verdifulle for dem som skal tolke forfatterens litterære verk.

“Allerede som helt ung var Liv Køltzow glad i å skrive. - Jeg skrev dagbøker, og når jeg ser tilbake, er det tydelig at det var en livsstil for meg allerede da å fastholde det som hendte. Jeg føler ubehag ved bare å la livet gli videre uten å dokumentere det, sier forfatteren” (*Aftenposten* 19. september 1994 s. 18).

Den svenske dramatiker Lars Norén ga i 2008 ut *En dramatikers dagbok*, et verk på 1732 sider om årene 2000-2005, og som i vesentlig grad handler om partnere, venner og kolleger. “Informasjonen som hittil er lekket om “demonregissørens” nedtegnelser handler imidlertid mest om personkarakteristikker: “Fullstendig ubegavet”, “en rå, smart skit”, “forferdelig”, “uhyggelig pretensiøs” – slik kan Norén omtale navngitte skuespillere, journalister, kjendiser og nære medarbeidere. Én person “lukter dårlig”. Norén skal være forberedt på injuriersøksmål.” (*Morgenbladet* 25. april–1. mai 2008 s. 27)

“I fjor ble den tyske filosofen Martin Heideggers “svarte notatbøker” publisert. En slags filosofisk dagbok, som opphavsmannen lenge ville holde tilbake fra offentligheten. Det er velkjent at Heidegger var medlem av nazipartiet fra 1933 til 1945, men var han ivrig antisemitt? Ja, viste dagbøkene, som blant annet inneholder passasjer om “verdensjødedommen”. Denne uken ble det kjent at filosofiprofessoren Günter Fidal trekker seg fra stillingen som leder for Heideggerselskapet, som følge av antisemittismen i filosofens dagbøker.” (*Morgenbladet* 23.–29. januar 2015 s. 43)

Den rumenske forfatteren Mircea Cărtărescu har fortalt i et intervju: “Jeg begynte å skrive dagbok da jeg var 17. Hvis dagbøkene utgjør stammen av et tre, er de andre bøkene grener: Alle har forbindelse til dagbøkene. Jeg begynte å gi dem ut fordi jeg mente at de hadde en viss litterær interesse, og nå ser jeg på dem som noe av det viktigste jeg har skrevet. [...] Dagboken min er en komplisert størrelse, som fyller mange funksjoner for meg. Den fungerer som et slags laboratorium hvor jeg skriver ned alt som faller meg inn, alt jeg legger merke til i hverdagen. Det er i dagboken jeg skriver ned tanker om bøkene jeg leser; noen ganger prøver jeg å fange inn forfatterens stil i en enkelt, syntetiserende setning. Men for det meste er dagboken mitt alter ego – jeg snakker til den som om jeg snakket til meg selv. Jeg vet aldri hva jeg virkelig mener om noe før jeg skriver om det. For eksempel er det først når jeg skriver i dagboken om den samtalen vi har nå, at jeg vet om det var en hyggelig samtale, om folk av og til lo eller om de ble sinte, slike ting.” (*Morgenbladet* 7.–13. oktober 2011 s. 40)

For mange dagbøker gjelder det at de dreier seg om menneskets private indre rom, med “betroelser” til seg selv. Skriveren har ofte et analyserende blikk på seg selv og egen identitet. I teksten “analyseres” egne tanker og følelser, gjerne i et litterært språk. Tekstene er vanligvis skrevet i og for den intime sfære. De kan inneholde hva som helst uten at skriveren trenger å bli “avslørt”: refleksjoner om egne løgner, falskhet og ikke minst de innerste følelser, hva personen *egentlig* føler. Mange dagbokskrivere er redd for at boka skal bli oppdaget, og gjemmer den eller låser

den inne (jf. konsekvensene av at Humbert Humberts kone leser hans dagbok i Vladimir Nabokovs roman *Lolita*).

Den drapsdømte Veronica Orderud har uttalt “om den avslørende dagboken: - Ble satt i fryktelig dårlig lys [...] Veronica Orderud måtte svare for dødsønsker da hennes intime notater ble lagt frem i retten i 2002. - Vi var i tvil om det ville være ufint å bruke, sier statsadvokat Jørn S. Maurud i dag. [...] Hun blir nå spurt ut om sine innerste dagboknotater skrevet 30. juni 1997, to år før drapene. Dagboken ble funnet under en ransaking i boligen til ekteparet, og ordene i den vitner om et iskaldt forhold mellom den mørkhårede kvinnen og svigerforeldrene. [...] - Nå er det viktigere enn noen gang at jeg tar tak i mitt eget liv. Dette skal så visst ikke være enkelt. Svina vil ha rettssak, leser statsadvokat Jørn S. Maurud. - Det er helt forferdelig, men fra den kanten må en vente seg alt. (...) Jeg vet jeg synder, men jeg ønsker dem døde. Rett og slett. Det er jo synd å ikke være ærlig også, fortsetter han. - Du skriver i dagboken at du ønsket dem døde, rett og slett? Står du ved det? - Nei, det er skrevet akkurat den dagen vi får vite at de ønsker å gå fra avtalen. Og det er klart at da var jeg fortvilet og oppgitt og lei meg, og sint for alt på en gang. Da ble det mye sterkere enn det jeg egentlig kan stå inne for. [...] Statsadvokat Jørn S. Maurud forklarer at påtalemyndigheten var i tvil om de skulle bruke dagboken i retten. - Å lese fra en dagbok er veldig privat, og vi var i tvil om det ville være ufint å bruke den. Vi er ikke i tvil om at folk kan skrive mye rart i en dagbok, men vi ga uttrykk for at dette var en dagbok – og ikke en vitneforklaring, sier han. [...] Hun erkjenner at dagboken kan ha hatt en innvirkning på hvordan hun ble oppfattet, og hun skulle i dag ønske at hun ikke hadde skrevet den. - Det ble jo helt håpløst fordi jeg forsto at det satte meg i et fryktelig dårlig lys. Samtidig blir du oppgitt også. Det er hele den psykologiske innsikten i at det er fryktelig mange som skriver dagbøker eller som kan si såne ting uten at man mener det, sier hun. [...] Den som skriver dagbok selv, vil kanskje si at innholdet i en dagbok ikke alltid er uttrykk for det man egentlig mener, mens andre kan mene at en dagbok er noe man betror seg til. Han legger til: - Samtidig pekte hennes forsvarere på at om hun hadde ment det, så ville det vært logisk å kaste notatene. Det har hun ikke gjort, påpeker han.” (<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Rx0p4a/veronica-orderud-om-den-avslørende-dagboken-ble-satt-i-fryktelig-daarlig-lys>; lesedato 14.11.18)

“Samtalen med seg selv ansporer til selvfortolkning, planlegging for selvet og selvoppmuntring. Av dette følger det stadig flere del-tilskyndelser. Selvfortolkningen fører til den intime selv-analyse, planlegging for selvet fører til utkast av mange slag, og selvoppmuntringen fører til selv-diskusjon om livsoppgaver og livsmål, om feiltagelser og forbilder.” (Hocke 1978 s. 24-25)

I Daniel Defoes *Robinson Crusoe* (1719) prøver Robinson å føre en dagbok for lettere å kunne holde kontakten med sin siviliserte identitet, med blekket han bruker er så dårlig at teksten forsvinner fra papiret.

Engelskmannen Samuel Pepys brukte av og til sitt eget private kodespråk i sin dagbok. Den ble skrevet i siste halvdel av 1600-tallet og ble publisert i mange bind i årene 1893-99. Pepys' kode ble først dechiffrert i 1825, før det var det ingen andre enn Pepys selv som kunne forstå teksten, ikke engang hans kone. "The Diary itself fills six small volumes of closely written shorthand. Parts that Pepys considered to call for spesial secrecy or delicacy he wrote in French, sometimes even in Latin, Greek, or Spanish, interlining and codifying to make comprehension still more difficult." (Treble i Treble 1927 s. 7)

Episoder i Pepys' liv kan bli fortalt uten noen refleksjoner, og uten anger. 20. januar 1665 skriver han: "I sent my boy home for some papers, where, he staying longer than I would have him, I become angry, and boxed my boy when he come, that I do hurt my thumb so much, that I was not able to stir all the day after, and in great pain." (sitert fra Treble 1927 s. 173-174) Pepys er ærlig overfor seg selv. 6. januar 1666 skriver han om et besøk i kirken: "To church, where a dull doctor, a stranger, made a dull sermon." (sitert fra Treble 1927 s. 208). Mange tekstpraksiser omtales, f.eks. 8. januar 1666: "Saw the catalogue of my books, which my brother hath wrote out, now perfectly alphabeticall." (sitert fra Treble 1927 s. 209)

Den danske adelskvinnen Leonora Christina, levde på 1600-tallet og satt 22 år i fengsel fordi hennes mann var en mistenkt forræder. I årene 1663-74 skrev hun dagbok, med mange opplysninger om forholdene i fengselet Blaataarn i København.

"Den dansk-norske Christiane Koren (1764-1815) dannet en slags salong som møttes på Hovind et par mil nord for hovedstaden og i Drammensområdet. Den såkalte Hovind-kretsen besto av kvinner og menn som senere fikk betydning for norsk kultur- og litteraturhistorie. [...] Mellom møtene deres med opplesning, samtaler og musikk holdt de kontakten med brevskrivning og dagbøker. Koren skrev dramaer og dikt, men mest dagbøker som hun sendte rundt i kretsen. Disse dagbøkene dreide seg om felles bekjente, nye interessante navn, litteratur, politikk, barn og hverdagen i en husholdning. Korens bruk av dagboken overlappet i høy grad brevsjangeren. Det var ikke slik som i den "rene" dagboksjangeren tale om en selvfølelse og selvreflekterende form, men om en form for henvendelse som la opp til dialog "imellem os" " (Aamotsbakke og Knudsen 2008 s. 106).

Den sveitsiske kvinnen Isabelle Eberhardt var oppdagelsesreisende i Nord-Afrika og krigskorrespondent på begynnelsen av 1900-tallet. Hun reiste ofte rundt utkledd som en mann og kalte seg Mahmoud Saadi. Hennes dagbok er bevart. "Så gjennomgripende var overgangen fra Isabelle Eberhardt til Mahmoud Saadi at hun kunne være i rollen selv mens hun skrev personlig dagbok. Den første dagboka innledet hun på Sardinia den 1. januar 1900, og da skrev hun konsekvent i hankjønnformer og undertegnet med Mahmoud Saadi." (*A-magasinet* 12. juni 2009 s. 31)

Store mengder dagbøker har blitt publisert, posthumt (f.eks. *Anne Franks dagbok*) eller mens forfatteren var i live, med forfatterens vitende og vilje eller uten. Noen berømte personer bestemmer seg for å publisere sin private dagbok i sin levetid. Skjønnlitterære forfattere har gjerne som begrunnelse for dette at dagboka (deres private, intime liv) og deres litterære verk utgjør en helhet som leserne bør kjenne.

“Rutka Laskier was born into a Jewish family in Poland in 1929, the eldest of two children. Her exact date of birth is unknown, but is generally considered to be 12 June 1929, the same date as Anne Frank. Her father was a prosperous banker and Rutka enjoyed a relatively carefree childhood in the 1930s, learning to ski on family holidays and making many friends at her private school. Like millions of Jews in Europe, however, Rutka’s life was irrevocably altered with the outbreak of World War Two in September 1939, when Nazi troops invaded Poland. [...] Rutka’s father, Yaakov, was the only member of his family to survive the Holocaust and he remarried in Israel in 1947. Unbeknown to him, Rutka had hidden her diary in a gap beneath the top step and the landing of the house in which they had lived before moving to Kamionka. Stanislaw Sapinska, whose family owned the house, had been friends with Rutka and knew about the hiding place. When Stanislaw returned after the war, she found the diary almost perfectly preserved and kept it secret for over sixty years. At the age of 82, she shared it with her family and was persuaded to show it to the Polish authorities, leading to the diary’s publication in 2006 as *Rutka’s Notebook*.” (<http://www.historyinanehour.com/2014/01/01/rutka-laskier-summary/>; lesedato 25.06.14)

Noen dagbokskrivere driver et litterært spill der de skjuler sannhet for seg selv og for eventuelle andre lesere: “Å skjule seg i og gjemme dagbøker gir en del av de europeiske dagbøkene en kriminalistisk dramatik. Man vil være sannferdig og oppriktig, men prøver samtidig å skjule og gjemme bort det “intime” slik tyver gjemmer sitt bytte eller mordere skjuler sine spor.” (Hocke 1978 s. 162)

Atskillige dagbøker gjennom historien har hatt et snevert ytre referanseområde: familie, ball o.l. Et eksempel på at slike bøker likevel kan være tiltenkt offentligheten: “Da hun fikk vite at hun ventet barn, bestemte Elin Tvedt seg for å skrive dagbok. Forlegger Erling Kagge fikk nyss om skriveriene og spurte om tv-stjernen ville skrive bok. - Boka blir et fantastisk minne. Jeg kan gi den til ungen i konfirmasjonsgave, ler Tvedt. [...] Jeg skriver i dagbokform og ler mye av meg selv.” (*Dagbladet* 12. januar 2008 s. 52) Andre dagbøker har et videre spenn i tid og i hva det skrives om. Lyrikeren Olav H. Hauges dagbøker, utgitt i fem bind i 2000, dekker ca. 70 år av dikterens liv. Noen dagbøker har svært stor kulturhistorisk verdi selv om de ikke beretter om noe spektakulært.

I 2015 ble den svenske barnebokforfatteren Astrid Lindgrens *Krigsdagbøker 1939-1945* utgitt “samtidig både i Norge og Sverige. Forfatteren fylte 17 notatbøker med dagboksnotater i løpet av krigsårene.” (*Dagbladet* 2. mai 2015 s. 53)

Brødrene Edmond (1822-96) og Jules Goncourt (1830-7) førte en omfattende dagbok som de fylte med observasjoner og anekdoter fra livet i Paris. Dagboken forsynte ga dem atskillig stoff til deres romaner (Brereton 1976 s. 204), og fungerte dermed som en inspirasjonspraksis.

“Et av de merkeligste dagbokprosjekter vi kjenner i Norden er samtidig et av de i konkret forstand aller tyngste. Om man overhodet klarer å slepe den hjem fra bokhandelen, sitter kjøperen av Strindbergs *Ockulta Dagboken*, i ny tekstkritisk praktutgave, med ikke mindre enn 7 kilo dagbok. Den *Ockulta Dagboken* er det ultimate jeg-verk, der virkelig alle grenser for den “rene” teksten er brutt. Smått og stort står side om side: nedskrevne drømmer, hva han ser ut av vinduet, hva han egentlig tenkte da han var til lunsj med venner, dandert med avisutklipp, kalenderblader, blomster han har funnet, i en bok der hver minste tildragelse nedtegnes med tanke på at bruddstykkene sammen avtegner en større biografisk, for ikke å si kosmisk, sammenheng. Forfatteren tolker for eksempel gjerne sine egne føflekker – og finner stjernebildet Orion. Strindberg begynte på dagboken i 1896, under en krise. Han fryktet, ikke ubegrunnet skulle det vise seg, “vansinnet”. Hans opplevelse av at den ytre verden ikke samsvarte med den indre, at han ikke lenger kunne stole på sine egne sanser, skremte ham. Kunne han finne et system i “vansinnet” om han bare studerte seg selv nøye nok? Han begir seg ut på å notere ned alt. Intet måtte sensureres om han skulle komme til bunns i seg selv.” (Ane Farsethås i *Morgenbladet* 27. juli–2. august 2012 s. 38)

Den *Ockulta Dagbokens* “doble karakter, dens vakling mellom å ville være private notater og ettermæle for andres lesning, kommer tydelig til syne på omslaget. Her finnes en rekke håndskrevne forordninger om hvem som skulle få manuset etter hans død, overstrøket i takt med at vennskap og uvennskap, og tanker om betydningen for ettertiden, skiftet. På omslaget står det “Denna Dagbok tillhör genom köpekontrakt av den 22a Oktober 1907 Förlaget Albert Bonnier; dock med rättighet för mig att igenlösa den för 2000 Kronor” – setninger som siden er strøket kraftfullt over. Den gjeldstyngede Strindberg måtte nemlig skaffe penger, og forlegger Bonnier var svært interessert i forfatterens tilbud, da han i økonomisk desperasjon ville selge manuset for eventuell posthum publisering. Men Strindberg klarte å betale tilbake og fikk slik sin kjære dagbok tilbake. Boken ble da også, i henhold til Strindbergs sist uttrykte ønske på tittelbladet – “Denna Dagbok får aldrig tryckas! Detta är min sista vilja! Som måste uppfyllas!” – holdt i familien inntil femti år etter hans død, i 1962. [...] Høydepunktet i dagboken er likevel det telepatiske forholdet Strindberg mente å ha med sin tredje kone, Harriet Bosse. Da Harriet forlot ham, og siden giftet seg med en annen, fortsatte Strindberg å beskrive et forhold til henne – nå telepatiske. Ifølge dagboken fortsatte deres forhold med nattlige møter, krangler og forsoning. Men selv et åndelig forhold er ikke unntatt det trivielle: Han forteller om hvordan han betalte Harriets regninger og fikk kvitteringene sendt til henne. Strindberg skriver intenst på denne tiden. Klimaks nås den kvelden Harriet blir forlovet med en annen: “Hon förlovar sig med W., och på natten flyr hon till mig. Vi leva som nygifva”. Han spør henne om hun vil ha barn

med ham, for i neste øyeblikk å ønske henne vekk som en ond ånd, en *incubus* (kvinnelig demon) som overvelder ham seksuelt mot hans vilje: “Vansinne, urondska, hat, häxeri, en smak från helvetet, av mässing och lik”. Selv Strindbergs sjalusi er *larger than life*.” (Ane Farsethås i *Morgenbladet* 27. juli–2. august 2012 s. 38)

Ockulta Dagboken “er bevisst ustrukturert, med stadige hopp fra tema til tema: innfall, ikke etterpåkløkt refleksjon er dens styrende prinsipp. Forfatteren ville vekk fra alle stengsler. Ikke bare rasjonalitetens, men også de dikteriske formenes. Helst ville han bli vitenskapsmann, skrev han til forfatteren og vennen Ola Hansson, diktningen var falske ornamentar som kjedet ham. Samtidig er det interessant at de 12 årene dagboken strekker seg over samtidig ser skapelsen av en rekke av Strindbergs sentrale verk: *Inferno*, *Till Damaskus*, *Ett drömspel*, *Dødsdansen*. Det minner ikke så lite om hvordan Olav H. Hauges dagbøker avtegner de psykiske kriser og sammenbrudd dikteren hadde – samtidig som poeten offentlig publiserte de mest fint tilskårne dikt, skapt i brytningspunktet mellom krisen og tilbakevendingen. Å lese Strindbergs dagbøker opp mot de litterære tekstene han samtidig skrev føles som en reise i menneskesinnet, der det blir tydelig at rasjonalitet og irrasjonalitet, form og formløshet, glohet følelsesdyrking og et kjølig intellekt kan eksistere side om side.” (Ane Farsethås i *Morgenbladet* 27. juli–2. august 2012 s. 39)

Maleren Marie Bashkirtseff etterlot seg da hun døde 24 år gammel en svært omfattende dagbok. Hun hadde vist sine venner de tallrike heftene som utgjorde dagboken og sagt at hun ønsket mesteparten publisert etter sin død. Mens hun levde, fikk ingen lese i dem. Ca. tusen sider fra dagboken ble publisert i Frankrike i 1887. Bashkirtseff kjente forfatteren Guy de Maupassant, og i en bok om denne forfatteren skriver Victor Hoving om Bashkirtseffs dagbok: Den “förläp under hela hennes liv hennes enda verkligt förtrogna, hennes innersta känslöstämningar avspeglar sig i den. [...] osminkade inblickar i den ensamhet där en ung kvinnas intimaste och personligsta känslor spirar och utvecklas. [...] det fanns en tid då många, särskilt unga damer, ägnade Marie Bashkirtseffs minne och hennes dagbok en formlig kult.” (Hoving 1946 s. 108-109)

Selv skrev Marie Bashkirtseff i sin dagbok da hun var 13 år: “Denna dagbok är den nyttigaste och den lärorikaste av alla som skrivits, skrivs eller kommer att skrivas. Det är en kvinna som talar om alla sina tankar och förhoppningar, sina misräkningar och motgångar, sin skönhet, sina sorger och sina glädjeämnen. Jag är ennu inte en färdig kvinna, men jag blir det. Man kommer att kunna följa mig från barndomen till min död. Berättelsen om en människas liv, om ett helt liv utan någon förställning eller lögn är alltid en stor sak.” (sitert fra Hoving 1946 s. 114)

Den meksikanske surrealistiske maleren Frida Kahlo begynte å skrive dagbok i 1944, da hennes helse tok til å svikte for alvor. Dagboka kom til å omhandle de siste ti årene av hennes liv, til hun døde i 1954. Til sammen ble dagboka på ca. 170

sider, og den inneholder både tekster og bilder. Det er 70 akvareller i den, og det er tydelig at hun bruker denne boka til å utvikle og prøve ut ideer til sine malerier. Blant innholdet i tekstene er f.eks. hennes tanker som sin barndom, om sykdommen sin og behandlingen, om politikk og om forholdet til ektemannen, kunstneren Diego Rivera. Noen av tekstene er prosalyriske (f.eks. Kahlo 1995 s. 272-273), og det forekommer også dikt og kokebokoppskrifter (Kahlo 1995 s. 266-267).

Dagbøker kan være uvurderlig historisk kildemateriale for historikere.

Amerikanske Mary Boykin Chesnut levde i South Carolina under den amerikanske borgerkrigen. Hun skrev dagbok under hele krigen; et verk som ble utgitt posthumt i 1905. Historikeren Comer Vann Woodward ga i 1981 ut en kommentert utgave av Chesnuts dagbok, kalt *Mary Chesnut's Civil War*.

I den britiske militærhistorikeren Lyn Macdonalds "utgivelser om spesifikke slag (*Somme* og *They Called It Passchendaele*), om enkeltår (*1914: The Days of Hope* og *1915: The Death of Innocence*), om en gruppe mennesker (*The Roses of No Man's Land*) er rytmen hypnotisk, suggererende, skriften er full av innlevelse uten sentimentalitet og bøkene dreier seg om vanlige menneskers opplevelser slik de selv formulerte dem i dagbøker, notater og brev. Takket være Macdonalds trofasthet overfor kildene og deres fortellinger er det en udiskutabel ekthet i disse bøkene. Disse ukjente menneskene som vi plutselig likevel kjenner kommer ut fra historiens halvmørke, står med sine ord og følelser frem som uforglemmelige enkeltindivider med beslektede, men unike vitnesbyrd, reddet fra det som så fort kunne vært total glemsel." (Lasse Midttun i *Morgenbladet* 18.–24. juli 2008 s. 34)

Historikeren Peter Longerich har i dagbøker skrevet av tyskere under 2.

verdenskrig funnet bevis på at tyskere flest kjente til konsentrasjonsleirene og det som foregikk der: "Forfatteren Lisa de Boor i Magdeburg skriver desember 1941 i sin dagbok: "I hele Tyskland blir jødene nå sendt til Polen. Vi kjenner til fryktelige enkeltskjebner innen dette folkets karma." [...] Et kronvitne er Karl Dürkefälden, tekniker fra byen Celle, sosialdemokrat. Hans dagbok fra krigsåra ble offentliggjort på 1980-tallet. [...] Allerede i 1942 ble Dürkefälden overbevist om at det foregikk et systematisk masse mord på jøder, og at de ble drept ved skyting og bruk av giftgass." (*Dagbladet* 27. april 2008 s. 41)

"[N]oe av Hitlers hemmelighet var at han ikke hadde hastverk. Han arbeidet sakte og skrittvis. Hadde han forsøkt å velte om alt på en gang, ville det blitt opprør i Tyskland. Det vises så godt for eksempel i Victor Klemperers kjente dagbøker (*Jeg skal vitne til siste stund. Dagbøker fra Hitler-Tyskland 1933-1945*): Hver dag er litt verre enn den foregående. Men forverringen og innsnevringen av jødernes liv skjedde hele tiden gradvis. Faktisk tror jeg Hitlers opprinnelige tanke mest var å få jødene til å dra sin vei. Men i Øst var det for mange jøder, og de hadde ingen steder å dra." (Lynn Nicholas i *Morgenbladet* 31. august–6. september 2007 s. 36)

“Nansens skipslege var ein presis og vittig observatør – også etter at han vart narkoman. [...] Henrik Greve Blessing: F. 1866, d. 1916. Skipslege på “Fram” under Nansen-ekspedisjonen, som skulle driva med isen over Nordpolen (1893-1896). Blessings dagbøker gjev eit nytt blikk på ekspedisjonen og innsyn i ein doktor som byrja å eksperimentere med narkotika frå medisinskapet. Kunstmålar og slektning John David Nielsen arva Blessings arkiv og har redigert “Legen på “Fram”. Henrik Greve Blessings dagbøker og brev” (No Comprendo Press). [...] Det er ikkje til å koma frå at også dr. Nansen sjølv blir jekka ned nokre hakk av ekspedisjonslegens skarpe penn: “... N. har en altfor stor Tiltro til sig selv og sin egen Forstand – det er Feilen og en Feil som stadig stikker frem. – Ikke mindst naar man diskuterer med ham – thi da bare ler han overlegent og kommer med Postulater istedenfor Beviser.” Slike vurderingar hadde neppe nokon gong vorte offentlege, om ekspedisjonsleiaren hadde fått det som han ville. Nansen kravde nemleg at dagbøkene til mannskapet skulle gå til han ved heimkomsten. [...] Blessing gav aldri etter for dette kravet. For han var dagboka ein fristad, ein ventil.” (*Klassekampens* bokmagasin 7. desember 2013 s. 40-41)

Den britiske polarforskeren og ekspedisjonslederen Robert Falcon Scott tapte kappløpet med Roald Amundsen om å komme først til Sydpolen, og døde på isen sammen med sine menn. Scott “skrev til sin kjære kone Kathleen i dagboken sin, når han skjønnte at han ikke kom til å overleve ferden: “To my widow”, skrev han. Og videre: “Dear, it is not easy to write because of the cold – 70 degrees below zero and nothing but the shelter of our tent. You know I have loved you, you know my thoughts must have constantly dwelt on you and oh dear me you must know that quite the worst aspect of this situation is the thought that I shall not see you again.” ” (*A-magasinet* 2. desember 2016 s. 56)

Noen dagbøker har ikke blitt verdsatt før i vår tid, men har vært tatt vare på av slektninger og andre som plutselig har oppdaget hvor stor betydning bøkene har som historisk dokument. “Her er det ikke snakk om bruk av medforfatter i vanlig forstand, men blant annet om et yndet litterært grep som opptrer som pur virkelighet: historien om det gjemte eller glemte betydningsfulle manuskriptet som dukker opp fra skuffer og gjemmer. Konkret dreier det seg om dagbøkene etter den unge jødiske flyktningen til Norge, Ruth Maier, som ble funnet som en portefølje i Gunvor Hofmos etterlatte papirer i 1995 og som deretter er blitt ivaretatt av Jan Erik Vold. Det gjelder også dagbøkene fra tysk fangenskap etter oberst Johannes Schiøtz som dukket opp i en arvekiste hos yngre slektninger i år 2000” (Torill Torp-Holte i *Morgenbladet* 4.–10. april 2008 s. 19). Østerrikskfødte Maier, kjent som nær venn av lyrikeren Hofmo, skrev dagbok fra ung alder. Åtte dagbøker fra årene 1933-42 ble bevart av Hofmo og utgitt med Jan Erik Vold som redaktør i 2007. Hofmo tok vare på bøkene i femti år. På en av dem hadde Maier skrevet eksplisitt at den ikke skulle brennes. Hennes dagbok er preget av “den karakteristiske koplinga av personlege opplevingar og generaliserte, stundom aforismeliknande refleksjonar som kan minne om Kafka” (*Morgenbladet* 9.–15. november 2007, s. 38). I 2008 ga Jan Erik Thoresen ut boka *Mørket er min venn*,

basert på dagbøkene som hans far Ragnvald Thoresen skrev under 2. verdenskrig. Ragnvald Thoresen hjalp mange nordmenn med å flykte over til Sverige. (*Dagbladet* 14. april 2008 s. 50)

“Claretta Petacci møtte Il Duce i 1932 da hun var 20 år. Snart ble hun elskerinnen til den 29 år eldre og gifte fembarnsfaren. Dagbøkene hennes er nå publisert i Italia etter at de ble frigitt fra statsarkivene. Utgivelsen ble møtt av heftig protest fra én av diktatorens etterkommere, barnebarnet Alessandra Mussolini. - Denne kvinnen ville blitt dømt i dag. Ikke ett ord av det hun skriver, er sant, sier hun til avisen *La Repubblica*. [...] I april 1945 forsøkte paret å flykte til Sveits, men ble tatt av italienske partisaner. De ble likvidert og hengt opp ned ved en bensinstasjon utenfor Milano.” (*Aftenposten* 4. desember 2009 s. 18)

“ “Far mener at vi må bo i fjøskjeller. Men vi må tømme kjeller for kuskitt og vaske den. Nils Persen i Gornitak skal være snekker når vi finn matrial.” Dette står å lese i dagboka til Per Andersen mandag 13. november 1944. Han var da 13 år gammel og hadde skrevet dagbok siden han var bare 8-9 år. Per vokste opp i Bunes på nordsiden av Varangerfjorden i Nesseby kommune. Siden 1960 har han bodd i Vadsø. - Jeg begynte å skrive dagbok på min måte da jeg fikk litt tak på bokstavene. I starten var det mest som en huskeliste over hva vi gjorde og hvor vi var. Siden den gang har jeg skrevet regelmessig, om enn ikke hver dag. Og skriver gjør jeg fortsatt, i hovedsak om dagligdagse ting, sier Per Andersen (fylte 83 år 1. oktober). I voksen alder har han renskrevet de gamle dagboknotatene. Og i høst har han, med utgangspunkt i dagbøkene, skrevet en egen fortelling om opplevelsene brannhøsten 1944. [...] Dette er utvilsomt viktig lokalhistorisk stoff. Per har fått flere forespørsler om å dele dette med omverden, noe han gjerne gjør, men først ønsket han at Finnmarken skulle skrive om det.” (*Finnmarken* 23. desember 2014 s. 12)

I artikkelen “Composing the Self: Of Diaries and Lifelogs” (2004) beskriver nederlandske José van Dijck “a number of more or less public and collaborative forms of diary-writing. Religious groups would often share diaries, as would prisoners of war and other groups of people.” (<http://jilltxt.net/txt/Blogs--Literacy%20and-the-Collapse-of-Private-and-Public.pdf>; lesedato 20.10.14) “The myth that the diary is a private genre, strictly written for oneself, is as misleading as it is persistent. A binary distinction between the diary as a personal record written for private purposes in contrast to a journal of fact written to show others, is hardly tenable. As Mallon argues, no one ever kept a diary just for himself; pointing out the continuity between the ‘journal’ and the ‘diary’, he concludes that both are directed towards an audience and ‘both [are] rooted in the idea of dailiness, but perhaps because of the journal’s links to the newspaper trade and diary’s to “dear”, the latter seems more intimate than the former’ (1984: xvi). Of all the varieties within the genre, some diaries are written more with a reader in mind than others, but an essential feature of all diaries is their addressee. Whereas some authors directed their diaries to an imagined friend (like Anne Frank’s ‘Kitty’, or André

Gide's mysterious addressee), to God, or to the world at large, the notion of addressing is crucial to the recognition of diary writing as an act of communication (Marty, 1985: 87). Writing, even as a form of self-expression, signals the need to connect, either to someone or something else, or to oneself later in life. William M. Decker, who theorised the evolution of epistolary writing in the United States, observes that letters, much like diaries, carry the aura of a private genre, whereas the genre encodes itself according to public standards: 'What we identify as the private life is a conventionalised and hence public construction' (1998: 6). Diary writing is, to a large extent, a cultural form firmly rooted in rhetorical conventions: intimacy and privacy are effects rather than intrinsic features of the genre." (José van Dijck i <http://three.fibreculturejournal.org/fcj-012-composing-the-self-of-diaries-and-lifelogs/>; lesedato 21.10.14)

“Another misperception we can trace in the genealogy of diaries is the belief that their creation is usually associated with individual voice and authorship, whereas in reality the genre has often been deployed as a communal means of expressing and remembering. To many religious congregations, for instance, the diary was a semi-public record, shared within but never outside a community. In her intriguing account of the Maryknoll Sisters' archive, Elizabeth Yakel describes how this religious community, between 1912 and 1967, adapted the genre as a collective means of expression to record and exchange spiritual and intellectual journeys to each other. Their record-keeping practices suited various goals, from expressing individual beliefs to communicating information across time and space with like-minded congregations: “The diaries had multiple audiences – they were a means of internal communication within the community and also served as a mechanism for external communication to Catholics and others interested in their mission activities.” (Yakel, 2003: 143) In the history of diary writing, the genre as a communal means of expression has found many practitioners, from South Pole explorers to POWs held in captivity. As Michael Piggott, archivist at the University of Melbourne, found out, Australian archives contain many such collective ego-documents, chronicling important episodes from the sixteenth to the nineteenth centuries through the eyes of transient groups. For groups bound together by an adventurous ordeal, a joint diary was often a means to trust one's personal emotions to a relatively safe medium and share the experience with mates held captive under the same conditions (2003). Diaries have thus historically been produced by both individuals and groups, regardless of their degree of intimacy or their potential to appear in print. Since its very inception, the genre has been dialogic rather than monologic, hence obliterating the line between private and public.” (José van Dijck i <http://three.fibreculturejournal.org/fcj-012-composing-the-self-of-diaries-and-lifelogs/>; lesedato 21.10.14)

Noen dagbøker er oppdiktede. I russeren Ivan Turgenevs novelle “Et overflødig menneskes dagbok” (1850) og novellesamlingen *En jegers dagbok* (1852) brukes dagbok-perspektivet både til sosial kritikk og psykologisk analyse. I Sylvelin Vatles *Toppheggelig dagbok for Lars* (1998) skriver tiåringen Lars en humoristisk

dagbok om en tjuv som bor på loftet, om spionering m.m. Et annet eksempel er den britiske barnebokforfatteren Anne Fines *The Diary of a Killer Cat* (1994). Dagboknotater kan utgjøre vesentlige innslag i romaner. Deler av Håkan Nessers krimbok *En helt annen historie* (på norsk 2008) består av dagboknotatene til en svensk turist i Bretagne. Alan Rickman og Katharine Viners skuespill *Mitt navn er Rachel Corrie* (2005) er basert på blant annet dagbøker og e-postkorrespondanse skrevet av en ung amerikansk kvinne som ble drept mens hun jobbet for palestinerne i Midtøsten.

Forfatteren José Eduardo Agualusa fra Angola har fortalt i intervjuer at han har svært dårlig hukommelse. “Den er helt elendig, sier han. - Men hver dag skriver jeg en dagbok, og i den finner jeg hele tiden ting som jeg har glemt. [...] På spørsmål om vi kan se dagboken, svarer Agualusa at den er et digitalt dokument som han har skrevet på i 25 år. Nå er dokumentet 7000 sider langt. [...] Når jeg reiser, sender jeg gjerne e-post med dagboken til meg selv. [...] - Kommer du til å publisere den en dag? - Nei, jeg kan ikke, den er for personlig. - Hva er for personlig? - Jeg snakker om folk jeg møter på veldig ærlig vis. Den er bare for meg.” (*Morgenbladet* 12. – 18. mai 2017 s. 44)

Tidsskriftet *Bøygen* hadde i 2007 (nr. 3) et temanummer om norske forfatters private nedtegnelser. Tidsskriftet ble i dette nummeret utformet som en forseglet eske med håndskrevne dagboknotater, brev og andre private tekster skrevet av forfatterne Vigdis Hjorth, Erlend Loe, Hanne Ørstavik og flere andre. Disse forfatterne hadde blitt bedt om å levere en så personlig tekst som mulig til tidsskriftet.

Behovet for å berette om sitt liv, sine erfaringer og følelser kan være svært stort, enten den skrivende tyr til dagbok eller selvbiografi. “In September 1939, housewife and mother Nella Last began a diary whose entries, in their regularity, length and quality, have created a record of the Second World War [i Storbritannia] which is powerful, fascinating and unique. When war broke out, Nella’s younger son joined the army while the rest of the family tried to adapt to civilian life. Writing each day for the “Mass Observation” project, Nella, a middle-aged housewife from the bombed town of Barrow, shows what people really felt during this time. This was the period in which she turned 50, saw her children leave home, and reviewed her life and her marriage – which she eventually compares to slavery. Her growing confidence as a result of her war work makes this a moving (though often comic) testimony, which, covering sex, death and fear of invasion, provides a new, unglamorised, female perspective on the war years. ‘Next to being a mother, I’d have loved to write books.’ Oct 8, 1939.” (<http://www.amazon.co.uk/Nella-Lasts-War-Diaries-Housewife/dp/184668000X>; lesedato 19.02.14). Nella Lasts historie har blitt adaptert til Victoria Wood og Gavin Millars film *Housewife, 49* (2006).

Det følgende er et eksempel på et intenst behov for å “oppsummere” sitt liv, skape noe ved slutten av livet og gi andre forståelse av hvem en er: Den franske redaktøren Jean-Dominique Bauby fikk slag da han var 43 år gammel og ble lam over hele kroppen. Ved å blunke med det venstre øyet, fikk han hjelp til å skrive en dagbok (eller en memoar-lignende bok). “8. desember 1995 blir Jean-Dominique Bauby rammet av slag. Tre uker etterpå våkner han fra koma. Sykehuspersonalet stimler rundt ham. Mentalt er han til stede, like klar som før, men kroppen lyster ikke. [...] Ved å bevege sitt venstre øyelokk i respons til et komplisert alfabetisk system, makter han å kommunisere. Et blunk for “ja”, to blunk for “nei”. Alfabetet blir lest til ham og han blunker når han hører bokstaven han er ute etter. “Jeg ønsker døden” var det første han skrev. Hvem kan klandre ham? Kort tid etter bestemmer han seg for ikke lenger å gå til grunne i egen medlidenhet, og ved hjelp av sitt franske forlag, blunker han sakte sin egen fortvilelse, lengsel og oppdagelse ned på papiret.” (*Dagbladet Magasinet* 9. februar 2008 s. 56-58) Det tok 1 ½ år å lage en ferdig tekst som Bauby ønsket å utgi. Boka, med tittelen *Dykkerklokken og sommerfuglen*, ble publisert i 1997 og i Frankrike solgte den 150.000 eksemplarer på den første uka den var i handelen. Bauby døde den samme uken.

“Etter et langt liv som akademiker, statsviter og dekorert og hedret motstandsmann, møtte Thomas Chr. Wyller sykdommen som til enhver tid berører 70.000 nordmenn direkte: Han får Alzheimers. Vel halvannet år fra sykdommen rammet ham, ble brukt til å skrive dagbok [*En dements dagbok*; redigert av Torgeir Bruun Wyller, 2013]. Nedtegnelsene, som fra starten av var ment for utgivelse, og som tar slutt noen få måneder før hans død i april 2012, er nå blitt redigert av hans etterlatte og gitt ut av Vidarforlaget. [...] Ifølge forordet er teksten til dels kraftig redigert av Wyllers etterkommere, blant annet skal forfatteren til tider ha gjentatt seg selv litt for ofte til at det kunne forsvares å la det bli stående. [...] Demens følges ofte av mangel på ord. Gradvis mister man språket, og dermed sin forbindelse til verden. Wyller bruker skrivingen som et av flere virkemidler for å holde demensen på avstand – noe han lenge lykkes med, til legenes forbauselse. [...] Man blir så opptatt av i det hele tatt å bli hørt, at hva man faktisk sier, og på hvilken måte, blir underordnet. Som forfatteren selv skriver på side 113: “At mitt produkt blir godt er ikke det vesentligste, vesentlig er bare at det blir et produkt”.” (*Klassekampens* bokmagasin 14. desember 2013 s. 22)

“Tidligere professor i statsvitenskap, forfatter og debattant Thomas Chr. Wyller ble sent i livet rammet av demens. Han bestemmer seg for å skrive en dagbok der han søker å uttrykke refleksjoner og reaksjoner som han finner demensrelevante. Gjennom halvannet år kan vi følge ham, og noen få måneder etter at dagboka avsluttes, dør han. Det er altså en bok både om demens og om å følge et menneske på vei mot døden. Wyllers ønske var at hans erfaringer innlemmes i forståelsen av demens.” (*Forskerforum* nr. 10 i 2013 s. 34)

En undersjanger av dagbok er lesedagbok, som dreier seg om hva en person leser og leseopplevelsene. En lesedagbok kan bestå av korte nedtegnelser av hva eieren

av boka har lest, men også lange refleksjoner om leseropplevelsene. “Det svenske forlaget Kabusa har gitt ut *Läsdagbok för bokälskare*. I tillegg til en rekke faste kategorier, er det også rom for egne notater, og plass til å skrive boklister m.m.” (Bok & samfunn og Notabene bokhandelkjedes gratismagasin *Bokvår*, 2010) En annen undersjanger er sykdomsdagbok. Den svenske forfatteren Birgitta Ek sin *Plötsligt så nära: Dagbok inför döden* (1977) består av dagbokopptegetninger som en datter har samlet etter at moren ble rammet av kreft. Andre undersjangerer er bl.a. krigsdagbok (f.eks. Ljubisa Rajics *Dagbok fra Beograd*, 2000) og politisk dagbok (f.eks. Jens Hauglands *Dagbok frå Kongens råd*, 1986).

En annen undersjanger er reisedagbok. Et eksempel på en reisedagbok er den Johann Wolfgang von Goethe skrev under sin reise i Italia i 1786-88, tiltenkt Charlotte von Stein som leser. I det selvbiografiske verket *Italiensk reise* (1816-17) brukte Goethe sine egne brev og dagbøker (Grabert, Mulot og Nürnberger 1983 s. 121). Et annet eksempel er den tyske forfatteren Sophie von La Roches *Dagbok fra en reise gjennom Sveits* (1787) og *Dagbok fra en reise gjennom Holland og England* (1788). Darwin publiserte sin reisedagbok fra ferden med Beagle under tittelen *Journal of researches into the natural history and geology of the countries visited during the voyage of H.M.S. Beagle round the world, under the Command of Capt. Fitz Roy*. Han arbeidet intensivt med å gjøre manuskriptet klart til trykking, og fullførte arbeidet på seks måneder – som var svært raskt i forhold til hans andre skriveprosesser (Hemleben 1968 s. 62). Simone de Beauvoirs reisedagbok *Amerika fra dag til dag* ble gitt ut på norsk i 2005.

En annen undersjanger er værdagbok. En dansk bonde skrev på begynnelsen av 1800-tallet: “Jeg har latt meg fortelle at været i alle månedene gjennom året blir ganske likt slik det er mellom 1. juledag og 12. januar. Derfor har jeg notert ned været hver dag, for å finne ut om dette stemmer eller ikke.” (her oversatt fra tysk fra et verk av Messerli og Chartier, 2000 s. 91) I Schibsted forlags reklame for *Værdagbok 1998* (1997) het det: “Her kan du registrere nøyaktige data om vær og vind, temperatur og nedbør dag for dag i året som kommer.” Lars Lygrells *Værdagbok 2000* (1999) er også lagd for at brukeren skal skrive egne notater i den.

Den svenske ingeniøren og eventyreren Salomon August Andrée og hans mannskap prøvde i 1897 å nå Nordpolen med luftballongen Örnén. Alle deltakerne i ekspedisjonen mistet livet. Andrée førte underveis en reisedagbok, som ble funnet 33 år etter hans død. Den er på 118 sider (i formatet liten oktav), og bare noen få setninger på de første sidene (f.eks. på frampermens innside) var uleselige selv etter over tre tiår i vær og vind. Konkrete hendelser under ekspedisjonen gjengis nøye, uten at Andrée vanligvis skriver hvilke følelser han hadde da det skjedde. Men han kan av og til skrive med patos, eller være humoristisk som når de ser en stor isbjørn under seg og skriver at den ikke prøvde å klatre opp til dem på slepetauene fra ballongen. Han skriver korte opptegetninger også mens ballongen slår i isen hvert minutt og situasjonen blir mer og mer kritisk. Noen ganger er han galgenhumoristisk, men viser aldri noen desperasjon. Det finnes bevarte fragmenter

av en annen dagbok også, men den er så skadet at det er vanskelig å få noen sammenheng i det som Andrée skrev i den. Örnen landet på isen og ekspedisjonen tok seg videre med sleder og en liten båt. Litt over tre måneder etter ekspedisjonens begynnelse døde alle deltakerne, men det er uklart hvordan det skjedde.

En tredje undersjanger er treningsdagbok. Den norske skiløperen Harald Grønningen vant blant annet to OL-gull. “Helt siden han var aktiv toppidrettsutøver har Lensvikas store sønn ført opp hver eneste trimtur.” (*Dagbladets Magasinet* 9. november 2013 s. 77) Syklistene Thor Hushovd og Dag Otto Lauritzen m.fl. ga i 2008 ut *Treningsdagbok: Treningstips, treningsprogrammer, i form til Birken, tren som Thor Hushovd*. “Sykling er super trening! Det gir styrke, kondisjon og utholdenhet, er skånsomt for kroppen og bra for hjertet. I denne boken kan du planlegge og registrere dine egne treningsøkter – og du kan få gode treningstips fra Norges to Tour de France-etappevinnere, Thor Hushovd og Dag Otto Lauritzen.” (<https://www.energica.no/sport-og-friluftsliv/treningsdagbok-thor-hushovd-9788251625531; lesedato 02.02.15>)

Noen begynner å skrive dagbok når de opplever spesielt spennende, vanskelige eller utfordrende livsfaser eller prosesser: svangerskapsdagbok, røykesluttdagbok, slankedagbok, skilsmissegdagbok osv. En trenger å oppsummere dagen, luften frustrasjoner for dagboken (som for en kamerat), notere ned viktige innsikter, råd til seg selv m.m. Det finnes også bevarte eksempler på en skuespillers “rolledagbok” (slik blant andre den østerrikske 1800-tallsskuespilleren og dramatikerens Johann Nestroy skrev; Basil 1967 s. 159).

Den russiskfødte ukraineren Andrey Kurkovs bok *Ukraine Diaries: Dispatches from Kiev* (2014) handler om de dramatiske (politiske og militære) hendelsene i Ukraina i 2014. “Fra sin leilighet 500 meter fra Uavhengighetsplassen (i anledningen omdøpt til Euromaidan – “Europaplassen”), der demonstrantene i Kiev samlet seg i protest mot regjeringen, kunne Kurkov følge dramaet som utspant seg på nært hold. I sommer publiserte han dagbøkene fra de historiske månedene. Kurkov er etnisk russer, født i Leningrad i sovjettiden, men har bodd i Ukraina siden barndommen. [...] Dagbøkene er et sobert motstykket til kakofonien fra den massive dekningen revolusjonen fikk i mediene. Kurkov skriver tilbaketilt og humoristisk om hendelsene som utfolder seg, og klarer å holde på en nøktern stil selv om han åpenbart går gjennom en velt av følelser, fra opprørthet og sinne til tristhet og resignasjon. Boken gjør oss kjent med utviklingen i Ukraina gjennom historier fra dagliglivet og små anekdoter i større grad enn analyse og refleksjon. Vi får innblikk i de praktiske konsekvensene revolusjonen og den russiske invasjonen har på livet i Ukraina. [...] Kurkov er ofte innom Uavhengighetsplassen for å snakke med aktivistene. Han er lei av de korruperte ukrainske politikerne, og ønsker at Ukraina skal nærme seg Europa. [...] At utgivelsen er en dagbok gir den både styrker og svakheter. Språket er kompakt, og Kurkov springer raskt mellom temaer. Samtidig gir de nesten daglige oppdateringene og personlige opplevelsene en følelse av nærhet og tilstedeværelse. Selv midt i en revolusjon går livet sin stille

gang, til tross for ubehagelige innslag, som da en ukjent mann plutselig dukker opp og holder vakt utenfor leiegården til Kurkov og familien. Man bør ha litt forkunnskaper om hendelsene i Ukraina for å få fullt utbytte av boken, siden Kurkov oppsummerer hendelsene fortløpende – både sine egne opplevelser og de han hører om fra venner og gjennom mediene – fremfor å bruke mye plass på analyse og bakgrunn. Men nettopp fordi Kurkov trekker historien ned til et menneskelig nivå, er dagbøkene hans et viktig bidrag for å forstå helheten i historien.” (*Klassekampens* bokmagasin 20. desember 2014 s. 8)

Den japanske forfatteren Haruki Murakamis bok *What I Talk About When I Talk About Running: A Memoir* (på engelsk i 2008) har blitt kalt en treningsdagbok. “Når den engelske oversettelsen har fått undertittelen *A Memoir*, er det fordi forfatteren mener at han ikke er i stand til å skille forfatterlivet fra sin parallelle utvikling som maratonløper. [...] [D]et å fullføre en hel roman krever langt mer energi og fysisk utholdenhet enn folk flest er klar over [...] sier Murakami, som i tillegg til å produsere bøker på løpende bånd, har fullført mer enn 25 maratonløp. Han skriver fire-fem timer om dagen, og legger inn minst én time trening. I gjennomsnitt løper han seks mil i uken, hvis han da ikke skal delta i et triatlonmesterskap og må plusse på noen økter med sykling og svømming. Hvorfor denne enorme treningsiveren? [...] Han måtte gjøre noe for å stanse det fysiske forfallet han syntes han kunne merke etter årene som jazzklubbinnehaver. I motsetning til mange andre berømte forfattere, ser ikke Murakami ut til å ha hatt alkoholproblemer, men kombinasjonen av søvnmangel pluss seksti sigaretter om dagen var ikke helt god. [...] Memoarene minner mest om treningsdagbøker, og i det første kapitlet har han nettopp startet oppkjøringen til New York Marathon i november 2005. På denne tiden bodde Murakami ennå i Cambridge, Massachusetts, og valget av bosted virker ikke helt tilfeldig, siden Boston er åsted for Murakamis favorittmaraton. [...] Første gang Murakami fullførte noe tilsvarende en maratondistanse var i 1983, da han løp i stekende hete fra Aten til Maraton i Hellas på oppfordring fra et japansk magasin.” (*Morgenbladet* 1.–7. august 2008 s. 38-39)

En videodagbok lages ved f.eks. å filme dag for dag i løpet av en reise, eller at den som lager videodagboka hver kveld retter kameraet mot seg selv og forteller om sine opplevelser den dagen. En nettdagbok publiseres på Verdensveven. Filmer kan imitere eller minne om dagbøker, og/eller ha “dagbok” i tittelen, f.eks. den tyske stumfilmen *Diary of a Lost Girl* (1929) av regissør Georg Wilhelm Pabst.

“5 råd til hvordan du takler sorg i julen [...] Anerkjenn de følelsene du har. Ikke tenk at noe følelser er riktig eller feil. Dersom du har eller har hatt noen å snakke med skal du dra nytte av vedkommende også nå i julen. Kanskje kan det også hjelpe deg å skrive en sorgdagbok – på den måten får du “lagt ifra deg” det triste og tunge et sted uten at det blir borte.” (<http://tara.no/livsstil/5-rad-som-letter-sorg-i-julen>; lesedato 14.01.15)

“I boka med de blanke sidene og harde permene, forvaltes livserfaringer som ofte ikke kan sies høyt. Om redsel, forelskelse, fornedrelse, fortvilelse. Følelsene gis språk, det som er uforståelig holdes fram for en selv og blir til ord som står der og finnes i verden. Alle de utskrevne dagbøkene blir til slutt fortellinger som viser kontinuitet og brudd i et menneskeliv. [...] Mens dagboka er privat, med hengelås og nøkkel, er nettdagboka det motsatte: Den er åpen for all verden, og ment for et større publikum. Der jeg holdt på å dø av skam da søstera mi leste dagboka, ville jeg dødd av skam om ingen leste og kommenterte meg på nettet. Å skrive erfaringene mine rett ut på nettet, ville gjort at jeg redigerte og sensurerte meg selv, jeg ville prøvd meg fram. Og slik er det da også med de mange unge som skriver nettdagbøker. Ifølge medieforsker Marika Lüders tilegner ungdommene seg sjangeren ved å lese andres dagbøker på nett. De trenger å føle seg trygge på stil og innhold før de våger seg utpå, samtidig som de selv er med på å utvikle sjangeren de er en del av. Det å dele erfaringer med flere beskrives som en form for terapi; å bli sett og forstått av noen som har de samme erfaringene som en selv.” (Unn Conradi Andersen i *Dagbladets Magasinet* 29. juni 2013 s. 11)

Den tyske forfatteren Rainald Goetz begynte å publisere en nettdagbok på Verdensveven i februar 1998 og avsluttet den i januar 1999. I denne dagboka kunne alle som leser tysk følge med i hans liv, tanker og kommentarer fra minutt til minutt. Dagboka ble senere publisert med tittelen *Avfall for alle: Et års roman* (Segeberg 2003 s. 350).

“Mellom 1968 og 1972 førte Georges Perec, forfatteren som skrev en hel roman uten bokstaven “e”, drømmedagbok. Tekstene er nokså *far out*, men som de fleste av oss drømmer han også om tannlegebesøk: “Munnen min er så stor og tannlegen så liten at jeg tror hun kommer til å stikke hele hodet sitt inn i munnen min. Senere løper jeg gjennom kjøpesenteret. Jeg kjøper en gasskomfyr med tre brennere for 26 000 franc og et kjøleskap på 103 liter.” ” (*Morgenbladet* 1.–7. mars 2013 s. 37)

“Snekker Ole Thorstensen er på vei ut i verden, med den kritikerroste boka “En snekkers dagbok” [2015]. Boka, som dokumenterer et byggeprosjekt som tømmermesteren jobbet med, og slik gir innblikk i en for mange ukjent verden, er solgt for oversettelse til både Storbritannia, Danmark, Tyskland og USA.” (*Dagbladet* 4. juni 2016 s. 50) “Tømreren Ole Thorstensen (f. 1965) debuterer som forfatter med en fortelling om hva han bruker dagene til, en bok om arbeid. En snekkers dagbok er fortellingen om et loft. Enkelt og greit. Fra snekkeren får den første telefonsamtalen med spørsmål om å legge inn anbud, til loftet står klart for innflytting. Det er tunge løft, fliser i fingrene og frustrasjon når nye anbud glipper. Boka er også full av glede og stolthet over å jobbe med et håndverk. Samtidig er dette en bok om arbeid og identitet, om å jobbe. Det er en fortelling fra den andre siden av forbrukersamfunnet. Her er det produsenten som betrakter kunden og gir oss et speil for våre holdninger til en type arbeid vi er avhengige av. Fra arbeidet på loftet trekker fortellingen linjer ut i det norske samfunnet, og blir et viktig innlegg i

debatten om hvordan det er å jobbe i et manuelt yrke.” (https://www.tanum.no/_en-snekkers-dagbok-ole-thorstensen-9788293237457; lesedato 08.07.16)

Dagbokroman er en undersjanger av romanen. Det finnes mange typer dagbok-innslag i skjønnlitteratur, f.eks. også i romaner som ikke entydig er dagbokromaner. I franskmannen Michel Tourniers roman *Alvekongen* (1970) blir hovedpersonen Abel Tiffauges introdusert gjennom hans dagbok, som utgjør den første tredjedelen av romanen. Trinidad-forfatteren V. S. Naipuls *In a Free State* (1971) inneholder to noveller og en lengre fortelling omrammet av en dagbok-utformet prolog og epilog. Den kubanske forfatteren Wendy Guerras roman *Alle drar sin vei* (på norsk 2011) viser hvor enormt mye det å føre dagbok kan bety for et menneske som lever midt i store konflikter.

“Tristine Rainer, Ph.D, is a pioneer in the fields of contemporary journal writing and narrative autobiography. Her book *The New Diary, how to use a journal for self-guidance and expanded creativity* has sold over 200,000 copies and has been used as a text in university Psychology and Occupational Therapy courses, although her degree was in English Lit[erature]. After a quarter of a century in print *The New Diary* will see a new, revised edition in 2004. Her book *Your Life as Story, Writing the New Autobiography*, published in 1997 hit the Los Angeles Times bestseller list and is presently being used as a text in many college writing programs.” (<http://www.storyhelp.com/tristine.html>; lesedato 23.04.12) Rainers *Kjære dagbok...: Kreativ dagbokskrivning – et redskap til følelsesmessig og åndelig utvikling* kom på norsk i 1999.

The *Sims*-spillene blir utgitt av Electronic Arts, og det første kom i år 2000. *Sims*-spill “har blitt så avanserte at de nesten kan erstatte såpeoperaene på formiddagen. Spillstudenten Robin Burkinshaw skapte for eksempel en hjemløs far og datter i spillet, for så å føre en rørende dagbok på nett hvor han observerte utfordringene de møtte.” (*Dagbladet* 5. januar 2011 s. 40)

Eksempler på utgitte dagbøker:

Johann Wolfgang von Goethe: *Italiensk reise* (1816-17) – bearbeidet fra dikterens dagbok fra reisen på 1780-tallet

Friedrich Reck-Malleczewen: *En fortvilet manns dagbok* (1947; utgitt posthumt) – en tyskers nedtegnelser om hendelser i 1930- og 40 årene fram til Reck-Malleczewen døde i konsentrasjonsleir

Petter Moens dagbok (1949) – en fanges dagbok under 2. verdenskrig; skrevet på dopapir med nålehull mens Moen i 1944 var fange i Møllergata 19 (arkene gjemte Moen i cella)

Edith Holden: *Nature Notes for 1906*; utdrag publisert posthumt med tittelen *The Country Diary of an Edwardian Lady* (1977; på norsk 1979)

Johan Nygaardsvold: *Dagbøker 1918-48 og utvalgte brev og papirer 1916-52* (1998) – en politiker og statsministers dagbok, redigert av Harald Berntsen

Jon Magnus: *Veien til Karlsruvogna: En dagbok om kreft og kjærlighet* (1999)

Kjell Arild Pollestad: *Parabol: Dagbok 1994-1996* (1996), *Veier overalt: Dagbok 1996-1998* (1998), *Middagshøyde: Dagbok 1998-2000* (2000) og *Samtaler med Horats: Dagbok 2000-2004* (2004) – en katolsk prests dagbøker om både smått og stort

Lars Lygrell: *Værdagbok 2008: Dine egne notater om vær, vind, temperatur og nedbør dag for dag* (2007) – en bok der brukeren skal skrive inn opplysninger om været

Dang Thuy Tram: *Jeg drømte om fred: Dagbok fra en krig* (på norsk 2008) – skrevet av en vietnamesisk lege under Vietnamkrigen; boka ble utgitt i Vietnam i 2005 og solgte i over 400.000 eksemplarer der

Martin Kellerman: *En serietegners dagbok* (på norsk 2009) – en blanding av dagbok, reiseskildring og selvbiografi

Lena Mukhina: *Lenas dagbok: En russisk skolejentes dagbok fra beleiringen av Leningrad* (på norsk 2013) – en (i 2013 nylig oppdaget) dagbok fra 1941 og framover

Forfatteren Tomas Espedals bok *Mitt privatliv* (2014) er en fotobok og en fotodagbok. En anmelder kalte det “dagboksфотографering” (*Dagbladet* 30. oktober 2014 s. 40).

Blogger kan være nett-dagbøker. “The digital equivalent of the diary is as polymorphous as its paper precursor, and yet, when researching the new functions and forms of diary writing in the digital era, the old typology of the diary in terms of content and directionality stubbornly informs the epistemology of the lifelog. For instance, a 1998 Japanese study into the formal structures and uses of diaries on the internet, departs from the notion that they can be classified according to their contents as ‘records of fact’ or ‘expression of sentiment,’ or according to their directionality as ‘written for oneself’ or ‘written for others’ (Kawaura, Kawakami, and Yamashita, 1998). In defence of the authors of the Japanese study, the year in which their article was published marked the early beginning of an explosion of blogging, a development no one could have predicted at that time. Yet it is significant that the researchers’ classification along binary axes results in a new typology of diaries on the world wide web as ‘memoirs’, ‘journals’, ‘narrowly

defined diaries' and 'open diaries.' Their attenuated conclusion that writing a web diary is primarily a communicative behaviour equally applies to paper diaries. Later studies continue to classify weblogs along axes of self and others, of personal and public (Blood 2000), but there are also theorists who acknowledge the multiple ancestors of the weblog – commonplace books, clipping services, pamphlets, diaries, shiplogs etc – precluding any classification of the lifelog on the basis of content or directionality (Miller and Shepherd, 2004).” (José van Dijck i <http://three.fibrejournal.org/fcj-012-composing-the-self-of-diaries-and-lifelogs/>; lesedato 21.10.14)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>